

Joan Roís de Corella

Perills d'amor

Versió

d'Eduard J. Verger

Tast de Clàssics

Editorial
Barcino

Joan Roís de Corella

Perills d'amor

Versió
d'Eduard J. Vergèr
Tast de Clàssics

**Editorial
Barcino**

La publicació d'aquesta antologia de l'obra de Joan Roís de Corella s'ha dut a terme amb la col·laboració de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

TAST DE CLÀSSICS, 5

Primera edició: setembre 2013

© de l'adaptació i la introducció,
Eduard J. Verger, 2013
Reservats tots els drets d'aquesta edició:
EDITORIAL BARCINO, S. A.
Acàcies, 15. Barcelona 08027
www.editorialbarcino.cat
Edició núm. 825

Dipòsit legal: B. 22.795-2013
ISBN: 978-84-7226-783-1
Disseny de la coberta: LAMANERA
Fotocomposició: FOTOLETRA, S. A.
Imprès per VANGUARD GRÀFIC
Joan Miró, 17. 08930 Sant Adrià de Besòs

ÍNDEX

	INTRODUCCIÓ	7
I	La balada de la garsa i la merla	21
II	A Caldesa	25
III	Desengany	29
IV	Cobla que llegint-la seguida diu contentament i llegint-la per la meitat diu descontentament	33
V	Submissió amorosa	37
VI	La mort per amor	41
VII	Plany d'amor	45
VIII	Cor cruel	49
IX	La sepultura	53
X	Esparsa	57
XI	Oració a la sacratíssima Verge Maria	61
XII	Tragèdia de Caldesa	67
XIII	Història de Leandre i Hero	77
XIV	Història de Jàson i Medea	103

INTRODUCCIÓ

Joan Roís de Corella és tingut avui generalment com el darrer gran escriptor del que se sol recordar com el segle d'or de la literatura en llengua catalana. Va nèixer el 28 de setembre del 1435, fill d'Ausiàs Roís de Corella i d'Aldonça de Cabrera, l'un i l'altra pertanyents a dues famílies lligades a la cort ducal de Gandia, on degueren transcórrer, doncs, almenys els tres o quatre primers anys de la vida del poeta, fins que els seus progenitors, cap al 1439, s'establiren definitivament a València.

Aquí, a la segona meitat del segle xv, la vida ciutadana es desenvolupava en unes condicions —relativa prosperitat, intenses relacions comercials amb els altres ports de la Mediterrània, puixança econòmica i social de la burgesia— que afavorien la formació d'un ambient cultural creatiu i obert a l'assimilació d'influències intel·lectuals i artístiques diverses, en què els cercles cortesans no eren ja els àrbitres exclusius del bon gust; en lloc d'això, hi proliferaven els cenacles literaris on, en alguns casos, es deixava notar ja l'influx de l'humanisme italià i de les innovacions del

Renaixement, la qual cosa es veié afavorida pel fet que la relació amb Itàlia va ser molt intensa durant aquells anys, perquè Alfons el Magnànim, a partir de la conquesta de Nàpols el 1442, hi va establir permanentment la seua cort, delegant en la seua muller, Maria de Castella, i en el seu germà, el rei Joan de Navarra, el govern dels seus regnes hispànics, als quals no va tornar mai més.

Dels primers anys de la vida de Corella i de la seua formació en aquest ambient no tenim cap notícia; però en canvi hem de suposar que ja des de la seua infància va poder mantenir un tracte freqüent amb alguns dels actors literaris més decisius en aquell escenari: amb Ausiàs March, trenta-cinc anys més gran, perquè la relació entre aquest i el pare de Corella, que eren cosins primers, consta que fou molt estreta, i, a més d'això, el besavi matern de Corella, Joan de Cabrera, era també oncle segon d'Ausiàs March, i en la joventut d'aquest n'havia estat tutor.

També es degué relacionar des de ben jove amb l'autor de *Tirant lo Blanc*, Joanot Martorell, una germana del qual, Isabel, va ser la segona muller d'Ausiàs March. Aquesta probable coneixença és una de les qüestions encara debatudes pels investigadors, perquè en la novel·la de Martorell hi ha uns quants passatges evidentment deutors de l'obra de Corella, i això només s'explica si bona part d'aquesta no sols estava escrita quan l'autor vorejava els trenta anys, sinó que també era tinguda ja per un model a imitar.

Enmig d'aquest entramat de relacions amistoses i de parentiu entre la flor i nata dels escriptors del moment, el jove Corella va poder assolir de seguida un prestigi que aniria creixent amb els anys, al principi com a autor d'elegants poesies amatòries, i amb el temps, a més a més,

com a moralista i autor de sermons que no s'han conservat, però que, segons alguns testimonis literaris dels seus contemporanis i en consonància amb l'estil de les seues altres obres, degueren provocar l'admiració general per la seua laboriosa retòrica. Un dels seus escrits, el *Parlament en casa de Berenguer Mercader*, encara que la crítica més recent dubta que siga la crònica d'un esdeveniment real concret, fa pensar que Corella tingué alguna participació activa en tertúlies en què es reunien uns quants membres de la noblesa valenciana amb incipients inquietuds per la cultura clàssica, on es dedicaven a comentar i parafrasejar passatges escollits, principalment d'Ovidi, exercitant-se en l'anomenat "estil de valenciana prosa", que consistia en l'ennobliment de la llengua vulgar a força d'aplicar-hi els girs i la sintaxi dels seus models llatins, i que tindria en Corella el seu cultivador més característic. D'altra banda, quan encara no havia complert els vint-i-sis anys, mantingué una correspondència literària amb el príncep Carles de Viana, llavors duc de Gandia, que deixa traslluir un tracte personal i admiració pel jove escriptor, i és també ben notòria la seua amistat amb Bernat Fenollar, beneficiat domer de la catedral de València, i amb els altres poetes que solien reunir-se en casa d'aquest: Jaume Gassull, Joan Moreno, Joan Escrivà, Narcís Vinyoles, Pere Martines, Francí de Castellví, etc. En aquest cercle es cultivava la poesia com una mena de joc de societat, sovint escrita en col·laboració, comentant jocosament costums de l'època amb al·legories plenes d'enginy, o celebrant en versos devots els misteris de la religió. De tant en tant, fan al·lusions a Corella en les seues obres, com ara aquesta de Jaume Gassull en *Lo somni de Joan Joan*, que representa un diàleg entre unes dames de la bona societat

valenciana en què l'esmenten com un autor habitualment llegit per les més sabudes, al costat de la Bíblia i del *Tirant*:

—Digau, senyora:
i vós, que sou gran oradora
i gran legista,
que al·legau tant lo Salmista
i lo *Tirant*,
perquè esta i jo estam altercant,
digau-nos com
lo déu d'amor ha nom de nom.
—Diga-us-ho ella,
que del senyor mossén Corella
llog los més dies
totes les sues poesies.

La relació de Corella amb aquests poetes és testificada també per l'intercanvi de demandes i respostes poètiques, en la motivació de les quals competien la pràctica del virtuosisme retòric i la dilucidació de supòsits morals dubtosos, i per la seua participació en obres col·lectives i certàmens de poesia religiosa que aquells promovien. D'aquests certàmens, el més cèlebre va tenir lloc el 1474, i les composicions que hi van concórrer (entre elles, una de Corella) es van recollir en el primer llibre de contingut literari imprès a la península ibèrica quan la impremta era una novetat que s'hi acabava d'introduir, *Les obres e trobes de llaors de la Verge Maria*. Corella va col·laborar també, juntament amb Bernat Fenollar, Pere Martines i Joan Escrivà, en *Lo Passi en cobles*, que inclou al final la famosa *Oració a la Sacratíssima verge Maria, tenint el seu Fill Déu Jesús en la falda*,

davallat de la creu, la més reeixida de les seues poesies de tema marià. Aquesta obra va ser dedicada pels autors a sor Isabel de Villena, abadessa del convent de la Trinitat i autora de la *Vita Christi*, al voltant de la qual s'havia format un cercle teològicolerari que Corella també degué freqüentar, suposició reforçada pel fet que la seua germana Aldonça era monja professa en aquest convent, a la construcció del qual havia contribuït la seua família i on van rebre sepultura son pare i, probablement, també sa mare.

Cap al 1470 Corella va obtenir el títol de mestre en teologia. Era costum que els primogènits de les famílies nobles es dedicassen a la milícia, i que els segons es consagressen a la carrera eclesiàstica. Això podia fer dubtar si el seu germà Manuel, cavaller i mestre de l'orde de Montesa, era major que ell, però la descoberta recent de la data de casament dels seus pares (1433), sumada a la resta de documents, on Joan figura sempre en primer lloc, com a hereu universal i tutor dels germans menors, fa pensar que fou ell el primogènit. No és probable que fos sacerdot, perquè també fou cavaller, i per al títol de mestre en teologia, que l'habilitava per a explicar les Escriptures i predicar des de la trona, només era necessari haver rebut ordes menors. Sobre aquesta qüestió i, de retruc, sobre el seu tarannà personal i la seua moralitat, hi ha hagut moltes especulacions contradictòries entre els estudiosos de la seua vida i obra, a remolc de les dades concretes que els investigadors han pogut exhumar a poc a poc durant aquests darrers decennis. Abans de la publicació, el 1964, de la *Història de la literatura catalana* de Martí de Riquer, que disposà de la col·laboració del genealogista Lluís Cerveró, ni tan sols se sabia quin dels diversos personatges del segle

LA BALADA DE LA GARSA I LA MERLA

- I Amb los peus verds, los ulls e celles negres,
pennatge blanc, he vista una garsa,
sola, sens par, de les altres esparsa,
que, del mirar, mos ulls resten alegres.
I al seu costat estava una esmerla 5
amb un tal gest, les plomes i lo llustre,
que no és al món poeta tan il·lustre
que pogués dir les llaors de tal perla.
I amb dolça veu, per art ben acordada,
cant e tenor, cantaven tal balada: 10
- II «Del mal que pas no puc guarir
 si no em mirau
amb los ulls tals que puga dir
 que ja no us plau
que jo per vós haja morir. 15
- III Si muir per vós, llavors creureu
 l'amor que us port,
e no es pot fer que no ploreu
 la trista mort
d'aquell que ara no voleu. 20
- IV Que el mal que pas no em pot jaquir
 si no girau
los vostres ulls que em vullen dir
 que ja no us plau
que jo per vós haja morir.» 25

Amb els peus verds, els ulls i celles negres,
plomatge blanc, l'he vista: una garsa
sola, sens par, de les altres a part,
que, mirant-la, els meus ulls resten alegres.
I al seu costat estava una merla
amb un tal gest, unes plomes i un llustre,
que no hi ha al món poeta prou il·lustre
per a lloar com cal una tal perla.
I amb dolça veu, per l'art ben acordada,
cant i tenor, cantaven tal balada:

«Del mal que tinc no em puc guarir
si no em mireu
amb els ulls tals que puga dir
que no voleu
que jo per vós dega morir.

Si muir per vós, llavors creureu
que amor m'ha mort,
i no pot ser que no ploreu
la trista sort
d'aquell que ara no voleu.

Que el mal que tinc no em pot fugir
si no gireu
els vostres ulls que em vulguen dir
que no voleu
que jo per vós dega morir.»